

4. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду в складі Верховного Суду від 1 березня 2018 р. у справі № 278/3362/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72561267> (дата звернення: 10.03.2021).

5. Мисливий В. А. Транспортний засіб як предмет злочинів проти безпеки дорожнього руху й експлуатації транспорту. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 188-193.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Парамонова О. С.

Яценко Ю. В.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

НАРОДНА ЗАКОНОДАВЧА ІНІЦІАТИВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Процеси демократизації політичної системи України обумовлюють появу нових, раніше невідомих, правових інститутів, які повинні забезпечити більш широку участь населення в управлінні державними справами. Одним з кроків у цьому напрямку стала реєстрація законопроекту (№ 1015) про внесення змін до ст. 93 Конституції, який передбачає включення «народу» до переліку суб'єктів законодавчої ініціативи [1]. Таким чином, в Україні повинна з'явитися нова форма безпосередньої демократії - «народна законодавча ініціатива».

На думку відомого конституціоналіста В. Шаповала під поняттям «народна законодавча ініціатива» слід розуміти право визначеної кількості громадян, які мають право голосу, у встановлених формах вимагати від парламенту прийняття нового закону або ж внесення змін до чинного, зі свого боку парламент зобов'язаний їх розглянути, але вправі прийняти будь-яке рішення: погодитися з проектом, внести в нього поправки або відхилити його [2, с. 155].

Вперше народну законодавчу ініціативу було затверджено і представлено у конституціях кантонів Швейцарії та Північноамериканських. Поява цієї форми народовладдя, на думку фахівців, зумовлювалася відсутністю змоги парламенту виконувати свої функції ефективно та потребою у розширенні змісту і обсягу політичних прав громадян, які будуть сприяти їх участі в державному управлінні [3]. В подальшому, ідея участі народу у законодавчій діяльності була реалізована наприкінці XIX ст. – початку XX ст. у конституціях ряду європейських держав (Австрія, Литва, Латвія, Ліхтенштейн), а також Конституції Української Народної республіки 1918 року.

На сьогодні інститут народної законодавчої ініціативи не лише відомий у багатьох країнах світу, а й має численне різнорівневе законодавче закріплення: в конституціях, органічних законах, статутах тощо. Прикладом закріплення такого інституту на національному рівні, а саме в основному законі держави є Австрія, Італія, Бразилія, Албанія, на регіональному – конституції штатів США, кантонів Швейцарії, статuti іспанських національних областей тощо [4].

Відрізняється і сама законодавча база закріплення порядку впровадження ініціативи законодавства різних держав, найбільш детальну інформацію конкретно визначено у спеціальних законах Австрії, Португалії, Польщі, Румунії, Іспанії, Литви, Фінляндії, а також разом із положеннями про референдум та політичними правами громадян – у складних законах Ліхтенштейну, Італії, Латвії, Словенії, Сербії, Македонії, Сан-Марино [5].

Досвід зарубіжних країн свідчить, що у більшості випадків коло питань, відносно яких народ має можливість ініціювати законодавчу ініціативу, є вичерпним і чітко визначено у Конституціях або спеціальних законах. Для прикладу, в конституції Іспанії закріплено положення, що забороняє народну ініціативу з тих питань, які регулюються органічними законами, а також питань міжнародного характеру, помилування, податків (ч. 3 ст. 87) [6]. В інших країнах, ініціювання народної законодавчої ініціативи не допускається з тих самих питань, щодо яких заборонено проведення референдуму.

Законодавча ініціатива народу може бути реалізована в різних формах: у вигляді оформленого готового законопроекту або ж законодавчої пропозиції, що формулює загальне

бачення та принципи нового закону. Закріплення таких форм міститься, до прикладу, в Конституції Швейцарії (ч. 2 ст. 139) [7]. На наш погляд, кращою практикою є саме подання загальної законодавчої пропозиції, яка краще сприймається народом та дозволяє уникнути проблем з помилками під час формулювання тексту законопроекту.

Для уникнення загрози народного «законодавчого спаму», переважна більшість країн закріплює вимогу щодо підтримки ідеї законопроекту певною кількістю громадян, які мають право голосу. Як правило, кількість цих підписів аналогічна тій, яка необхідна для ініціювання референдуму. В Грузії – це 30 тис., в Італії – 50 тис., в Польщі – 100 тис. [5]. Однак, на наш погляд, для України подібна модель не є прийнятною через конституційну норму, що встановлює мінімальну вимогу у 3 млн. підписів для проведення референдуму. Вважаємо, що для реалізації законодавчої ініціативи кількість підписів повинна бути суттєво зменшена.

Разом з тим, не дивлячись на численне нормативне закріплення, практика застосування даного виду законодавчої ініціативи в зарубіжних країнах є невеликою, а тому багато дослідників-правників вважають цей інститут не надто дієвим та малоефективним. Прикладом цього є Італія, в якій починаючи з 1947 р. у такому порядку було прийнято лише один закон, а зважаючи на той факт, що кожного року парламент цієї країни приймає близько трьохсот законів, така кількість є мізерною [8, с. 253].

Таким чином, підсумовуючи можна зазначити, що інститут народної законодавчої ініціативи є звичним для багатьох демократичних державах і створює умови для впливу суспільства на процеси розвитку та управління державою. Водночас, не слід забувати, що на шляху впровадження даного інституту в нашій державі все ж таки існують певні проблеми:

- низький рівень підтримки соціальної діяльності, політична пасивність громадян у процесі реалізації інтересів суспільства;
- відсутність потреб представників влади (та відповідних стимулів) у взаємодії з суспільством, небажання представників народу (депутатів) потрапити під вплив групових інтересів та наділити ініціативні групи посиленням контролем над державними установами;
- брак фінансових ресурсів ініціативи, внаслідок соціальної та економічної нестабільності в країні.

А тому, виходячи з досвіду зарубіжних країн можна сказати, що для запровадження народної законодавчої ініціативи в Україні, внесення відповідних змін до Конституції є недостатнім, також необхідно прийняти спеціальний закон, до прикладу ЗУ «Про народну законодавчу ініціативу», оновити чинне законодавство із врахуванням внесення таких змін, розробити певні рекомендації методичного характеру, що будуть виконувати роль орієнтира для підготовки та створення проектів нормативно-правових актів громадянами.

Підсумовуючи, варто зазначити, що розробка інституту народної законодавчої ініціативи залишається актуальним питанням для сучасної України. Досвід зарубіжних країн вимагає звернути увагу на такі питання як: предмет народної законодавчої ініціативи, форма та процедура її реалізації, механізм прийняття рішення. На наш погляд, оптимальною моделлю для України є розробка ініціативною групою законодавчої пропозиції, її затвердження громадянами України (від 100 тис. до 500 тис.) та подальша розробка законопроекту у комітетах Верховної Ради України. Також, практика реалізації народної законодавчої ініціативи у світі свідчить, що Україні не варто очікувати значної кількості прийнятих «народних законопроектів».

Список використаної літератури

1. Проект Закону про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу). URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66254
2. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В. М. Шаповал. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 464 с.
3. Крутько А. Л. Народна законодавча ініціатива: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. Л. Крутько ; кер. роботи П. М. Любченко ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2017. – 20 с.
4. Народна законодавча ініціатива: порівняльно-правовий аспект. URL:https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/rausera-iansrseava-krkshchakhyva-tsukvryaoers-tuavsvym-aftyenk/
5. Глухачов Є. Ф. Народна законодавча ініціатива в контексті вдосконалення механізму здійснення

народовладдя в Україні / С. Ф. Глухачов // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 4 (27). – С. 1-8.

6. Конституція Іспанії від 29.12.1978 URL:<http://vivovoco.astronet.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>

7. Федеральна конституція Швейцарської Конфедерації від 18.04.1999. URL:<http://www.ditext.com/swiss/constitution.html>

8. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: учебник / В. Е. Чиркин –М.: Юрист, 2007. – 607с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Волошкевич Г. А.